

Mottagare
Regionstyrelsen

Delåterrapportering vattenuppdrag

Förslag till beslut

- Informationen godkänns.

Sammanfattning

Regionstyrelsen fick vid sitt sammanträdet 2 september 2025 information gällande den särskilda händelsestab som arbetat under den ansträngda vattenförsörjningssituationen under sommaren 2025. Styrelsen fick också en lägesbild över nuvarande situation på VA-området samt planer för åtgärder på kort och lång sikt.

Regionstyrelsen beslutade vid sammanträdet att ge regiondirektören ett uppdrag att återkomma till regionstyrelsen med en samlad bild av både Region Gotlands arbete med vattenrelaterade frågor och förutsättningarna för vattenförsörjning i hela det gotländska samhället, och utifrån målen i den regionala utvecklingsstrategin.

Denna delåterrapportering innehåller dels ett PM som beskriver Region ansvarsfördelning inom vattenområdet med utgångspunkt från nämndernas reglementen, dels en syntesrapport, vars huvudsyftet varit att ge en överblick över de viktigaste utmaningarna, beskriva arbetet med att lösa dem samt ge förslag på förstärkta insatser.

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen fick vid sitt sammanträdet 2 september 2025 information gällande den särskilda händelsestab som arbetat under den ansträngda vattenförsörjningssituationen under sommaren 2025. Styrelsen fick också en lägesbild över nuvarande situation på VA-området samt planer för åtgärder på kort och lång sikt.

Regionstyrelsen fattade vid sammanträdet följande beslut:

- Regiondirektören får i uppdrag att ge en koncernövergripande bild av Region Gotlands arbete med vattenrelaterade frågor utifrån befintliga ansvar och uppdrag, och baserat på detta återkomma med förslag på förstärkta insatser med särskilt fokus på grundvatten.

- Regiondirektören får i uppdrag att ge en samlad bild av förutsättningarna för vattenförsörjning i hela det gotländska samhället, och utifrån målen i den regionala utvecklingsstrategin återkomma med förslag på förstärkta insatser i samverkan med länsstyrelsen, övriga berörda statliga myndigheter, näringsliv och civilsamhälle.
- Regiondirektören bemyndigas att i dessa uppdrag medge undantag från Region Gotland riktlinjer för upphandling, inom ramen för lagen om offentlig upphandling.
- Regiondirektören ska i arbetet beakta den situation som uppstod under sommaren 2025. Föreslagna förstärkta insatser ska därför inkludera både kortsiktiga åtgärder inför sommaren 2026 och långsiktiga lösningar. Tidsplan och fördjupad beskrivning av uppdraget ska återrapporteras till regionstyrelsen den 23 oktober 2025.

Mot bakgrund av att uppdragets komplexitet har regionstyrelseförvaltningen valt att dela upp återrapporteringen på två tillfällen, vilket också beskrevs den 23 oktober 2025. Vid regionstyrelsens sammanträde 21 april 2026 kommer åtgärdsförslag på kort sikt presenteras, med tyngdpunkt på åtgärder Region Gotland har rådighet över. Vid nästa återrapporteringstillfälle den 18 november 2026 kommer åtgärdsförslag på längre sikt presenteras. Tyngdpunkten då kommer ligga på samverkan med andra aktörer utifrån målen i den regionala utvecklingsstrategin och åtgärdsförslagen i den då färdigställda, reviderade regionala vattenförsörjningsplanen.

Uppdraget har utförts av regionstyrelseförvaltningen i samverkan med teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen och med hjälp av extern konsult.

Denna delåterrapportering innehåller

- Ett PM som beskriver Region ansvarsfördelning inom vattenområdet, med utgångspunkt från nämndernas reglementen. PM:et innehåller också aktuella uppdrag på vattenområdet från regionstyrelsen och det regionala utvecklingsutskottet. Bilaga 1.
- En syntesrapport över genomfört arbete samt förslag på förstärkta insatser (Region Gotland. Vattenförsörjning. Ramböll 2026). Bilaga 2.

Bedömning

Inledningsvis kan konstateras att bakgrunden till uppdraget – det ansträngda vattenförsörjningsläget – samtidigt inneburit vissa utmaningar också med genomförandet av själva uppdraget.

Många av de nyckelmedarbetare inom Region Gotland, som till vardags arbetar med VA-planering, -information, -säkerhet och -beredskap samt mer långsiktiga vattenförsörjningsfrågor, har varit och är i hög grad fortfarande inne i ett arbete som på ett eller annat sätt antingen hänger samman med

gångna sommarens vattenbrist, den gångna vinterns kvalitetsproblem avseende dricksvattnet i Visbyområdet eller planeringen inför kommande sommars vattensituation.

Parallellt med detta fortgår genomförandet av alla planerade åtgärder som görs för att stärka robustheten i vattenförsörjningssystemen. Likaså fortgår den långsiktiga planeringen, där bland annat den aviserade multikriterieanalysen för Visbys framtida vattenförsörjning nyligen färdigställts och ska presenteras för tekniska nämnden i slutet på mars 2026.

Det har också skett förändringar i organisationen. Teknikförvaltningen och samhällsbyggnadsförvaltningen bildade vid årsskiftet en ny, gemensam förvaltning. Även på avdelningsnivå har sammanslagningar genomförts, bland annat har just avdelningar som hanterat vatten- och VA-frågor inom både tidigare samhällsbyggnadsförvaltningen och tidigare teknikförvaltningen berörts.

Av naturliga skäl har därför föreliggande rapport till mycket stor del utgått från skriftligt material, kompletterat med intervjuer med ett starkt begränsat antal nyckelpersoner inom teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen, länsstyrelse och SGU.

Gotland, och i viss mån Öland, har i ett nationellt perspektiv unika utmaningar när det gäller vattenförsörjning och det finns därför en mycket stor mängd undersökningar, planeringsdokument, befintliga system/verksamheter och strukturer inklusive politiska beslut. En del av dessa är belagd med sekretess.

Huvudsyftet med rapporten varit att göra en syntes över väsentliga delar av detta material samt att ge förslag på åtgärder som stärker Gotlands vattenförsörjning på kort sikt. Huruvida detta är en realistisk ambition eller inte kan diskuteras, men förhoppningsvis kan syntesen ge en överblick över de viktigaste utmaningarna och hur arbetet med att lösa dem fortskrider.

Uppdraget har en tydlig inriktning mot grundvatten och är indelat dels i två tidsperspektiv, dels efter olika ansvarsområden. "Kort sikt" kan i det här sammanhanget innebära åtgärder inför kommande sommar likväl som åtgärder uppskattningsvis fem-tio år fram i tiden. Åtgärder på kortare sikt än så är inte realistiskt med tanke på de långa ledtider som gäller när det gäller exempelvis nya grundvattentäkter. "Längre sikt" definieras som åren kring 2040 och därefter, det vill säga ungefär samma tidshorisont som flera centrala planerings/policydokument som den regionala utvecklingsstrategin, översiktsplanen och VA-policyn.

Organisatoriska frågor inom Region Gotland har inte berörts. Som redan nämnts har vattenfrågorna på förvaltningsnivå precis genomgått en större omorganisation. Allt vattenarbete, med undantag av de samverkansfrågor som kan kopplas till den regionala utvecklingsstrategin mål kring prioriteringen "Säkra miljö och vatten", är sedan 1 januari 2026 samlade i en och samma

förvaltning. Den politiska styrningen sker fortsatt genom två nämnder. Det är lämpligt att efter viss tid utvärdera effekten av omorganisation för att på detta sätt identifiera ytterligare förbättringspotential när det gäller arbetet med vattenfrågorna.

Hur vattenfrågan kommer in i säkerhets- och beredskapsarbetet har inte heller berörts. Hela området är som bekant under snabb utveckling. Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen har under de senaste åren förstärkt sitt eget arbete med dessa frågor kopplade till uppdraget som huvudman för den allmänna VA-försörjningen. Den utvärdering som regionstyrelseförvaltningen gjort av stabsarbetet under sommaren 2025 års ansträngda vattenförsörjningsläge kommer enligt uppgift redovisas i andra sammanhang.

Slutligen har inte heller det rent praktiska förberedelsearbetet inför sommaren 2026 belysts. Detta samordnas för närvarande av en vattengrupp inom teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen. Information och förankring av detta arbete sker i skrivande stund inom tjänstepersonsorganisationen på olika sätt.

Beslutsunderlag

Regionstyrelsen 2025-09-02, § 327

Bilaga 1. PM. Region Gotlands arbete med vattenrelaterade frågor. 2026-03-12

Bilaga 2. Region Gotland. Vattenförsörjning – syntes över genomfört arbete samt förslag på förstärkta insatser. Mars 2026.

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-03-12

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

registrator-mbn@gotland.se

registrator-tn@gotland.se